

Att mörda ett vänsteruppsving Baskien 1999-2001: ETAs terror och nederlaget för vänstern

Artiklar ur veckotidningen *Internationalen* 1999-2001

Innehåll

Jörgen Hassler: Baskien och terrorismens logik	1
Chow Wei Cheng: "Baskiens frihet kräver politisk lösning"	2
David Munck: Hoppfullt för den baskiska vänstern	3
Jörgen Hassler: Bomberna i Baskien	5
V Scheltiens & A Riera: ETA och terrorn i Baskien	9
José Ramón Castanos: ETA har överträffat sej självt	12
Peter Widén: Den baskiska nationalismen	14

Se även [Baskiens rätt att upphöjas till nation](#) som recenserar denna skrift

Jörgen Hassler: Baskien och terrorismens logik

2001 blev det politiska våldets år. Först i Göteborg, sedan i Genua, sedan – på en helt annan nivå – i New York.

Sambandet mellan Göteborg och New York är inte bara svagt, det är helt obefintligt. Men händelserna har tillsammans aktualiserat en diskussion om det politiska våldet, särskilt i formen hemliga minoritetsaktioner mot överheten.

För den marxistiska vänstern har våldet som offensivt politiskt medel aldrig varit ett verktyg, undantaget 70-talets romantiska uppslutning i delar av vänstern kring Che Guevaras focoteori.

Vårt avståndstagande från det individuella våldet är inte baserat på moral, på eviga, absoluta sanningar. Det liknar inte heller borgarklassens hycklade fredsälskan, där "våra" döda, i fallet World Trade Center, hedras med tysta minuter, sorgebilagor i tidningarna, eoner av tid i etermedia, medan det faktum att fler civila dödats av USAs och Storbritanniens bomber över Afghanistan än vad som dog i anfallet mot New York och Washington knappt nämns i en bisats.

Faktiskt är det nog så att många av oss skulle kunna tänka oss att byta liv mot liv – om vi trodde att några välplacerade bomber skulle rädda de miljontals människor som dör av fattigdom varje år skulle vi kunna tänka oss att placera ut de bomberna.

Men vi kommer inte att packa väskorna med dynamit. För vi vet, av lång bitter erfarenhet, att ur elden och röken stiger inte ett mänskligare samhälle. Där gror inte solidariteten. Tvärtom – där gror den rädsla som blir till ursäkter för överheten att slå ner på varje form av opposition. Attacken vänds, oavsett förövarnas intentioner, mot den kämpande arbetarklassen, mot upproriska kvinnogrupper, mot miljögrupper som använder sig av civil olydnad. Vänstern marginaliseras, överheten legitimeras. Den som inte är med Bush är med terroristerna.

För oss är detta inte historia och teori – det är levande kunskap. De artiklar som samlats i detta häfte utgör ett exempel ur vår närhistoria på hur ett sådant skeende ser ut.

Jörgen Hassler

Stockholm 020102

1999

Chow Wei Cheng: ”Baskiens frihet kräver politisk lösning”

Följande intervju med Mirian Campos från det baskiska nationalistpartiet *Herri Batasuna* gjordes av *Chow Wei Cheng* från den australiska veckotidningen *Green Left Weekly*.

Precis som på Nordirland finns en stark rörelse för nationell självständighet i Baskien i norra Spanien. *Herri Batasuna* HB brukar allmänt ses som gerillarörelsen ETA:s politiska parti. HB ingår det nya partiet *Euskal Herritarrok* EH (Baskiens medborgare), vilket fjärde internationalens parti *Zutik* också gör. *Zutik* har ledamöter i tre provinsparlament och EH fick 19,3 procent av rösterna i EU-valet i juni.

– Baskien är ett av Europas äldsta länder, inleder Mirian Campos. Det baskiska språket är unikt och har inga länkar till andra europeiska språk. Ändå är vårt språk inte officiellt godkänt av den spanska regeringen.

– I Spanien är Baskien uppdelat i två regioner trots att vi utgör ett enda folk. Och i norr lyder tre regioner under fransk administration.

Vad är HB:s viktigaste krav?

– Av den spanska regeringen kräver vi rätt till självbestämmande. Det är gemensamt för alla baskiska partier, fackföreningar och sociala rörelser. Kampen för att ena Baskien har varit lång och vi vill inte vänta på att någon utifrån, som Spanien eller Frankrike, ska ge oss självständighet.

12 september 1998 skrev Baskiens politiska partier och fackföreningar ett upprop som kräver villkorlösa samtal med ETA (Baskiens Land och Frihet). Samtidigt har ETA ensidigt förklarat vapenvila.

Vad är bakgrunden?

– Den spanska regeringen har organiserat olagliga halvmilitära grupper som i samarbete med den franska staten verkar i Baskien. Madrid vill splittra vårt samhälle och skapa fruktan. Politiska aktivister har mördats eller gripits och deporterats till Algeriet, Venezuela och Panama. För närvarande finns över 600 politiska fångar i Frankrike och Spanien. Det finns mer polis i Baskien proportionellt sett än i något annat europeiskt land.

– Spanien förnekar att vår kamp är politisk, utan ser ETA:s kämpar och politiska fångar som vanliga brottslingar. Men HB ser den baskiska kampen som en politiskt konflikt som behöver en politisk lösning.

Hur är situationen för de politiska fångarna?

– De är ofta isolerade 23 timmar om dygnet och tillåts inte att studera eller tala sitt språk. Den sanitära omständigheterna är dåliga och deras brev censureras. De är utspridda i 100 fängelser runt omkring i Frankrike och Spanien.

– Vi menar att de är en del av Baskien och ska vara här, nära sitt hem och sina släktingar. Det pågår en omfattande kampanj för detta krav.

Och våldet och fredsprocessen?

– Attackerna från Spanien ökar trots ETA:s vapenvila. Fortfarande grips och dödas många ETA-militanter. Det finns ingen fredsprocess eftersom det kräver två sidor. Den spanska sidan är frånvarande.

Hur ser ni på bildandet av EH, *Euskal Herritarrok*?

– EH är en stor vänsternationalistisk paraplyorganisation för bygget av en bred rörelse och valkampanjer. Dess framtid diskuteras fortfarande. Den skapades genom ett arbete tillsammans. Vi är det största partiet i ER. Förra årets rykten om att HB skulle förklaras olagligt ledde till bildandet av ER.

– Allmänt börjar flera baskiska organisationer närma sig varandra. De fackliga organisationerna samarbetar nu för att fackliga frågor ska lösas i Baskien och inte i Frankrike eller Spanien. Vi samarbetar med många krafter, inklusive det mer moderata partiet EA och Förenade vänstern UI.

Ni är också ett socialistiskt parti?

– Ja, vi glömmer inte socialismen. Ett steg i socialistisk riktning var generalstrejken för 35 timmars arbetsvecka. Kampanjer som den är avgörande för att skapa ett mer rättvist samhälle. För att bygga socialism behöver vi solidaritet med andra arbetare och den kampen kan vi ta upp redan nu.

– Det är fel strategi att tro att Baskien först måste uppnå oberoende och sedan bygga ett socialistiskt samhälle. Vi tror att kampen måste börja nu.

David Munck: Hoppfullt för den baskiska vänstern

– De flesta är trötta på den väpnade kampen, säger Joxe Iriarte, baskisk parlamentsledamot

Den baskiska vänstern har haft en hård tid. Men genom bildandet av alliansen Euskal Herritarrok, som gjort bra ifrån sig i de senaste lokal-, regional och EU-parlamentsvalen, har en fruktbar och framkomlig väg öppnats, bortom ETA:s terroristiska isolering

Det säger Joxe Iriarte, känd under namnet "Bikila", när Internationalen träffar honom i San Sebastian. Han är med i det Fjärde Internationalen närstående partiet Zutik, som ingår i Euskal Herritarrok, och han representerar denna allians i provinsparlamentet.

– Mina rötter finns dels i arbetarrörelsen, dels i den baskiska självständighetskampen. Jag tillhör en generation av militanter som började den politiska kampen under Francos diktatur. Vi fick utstå hårda erfarenheter med många år i fängelse, exil, tortyr och repression från civilgardet och den spanska polisen.

– Liksom den franska vänstern blev vi mycket påverkade av stämningarna i maj -68. Vi fick den bestämda uppfattningen att vårt mål inte bara skulle vara störtandet av Francos diktatur, utan också en socialistisk omvandling av samhället.

– Här i Baskien finns fortfarande en militant kärna av oss som har trettio till fyrtio års politisk erfarenhet på nacken, och som är aktiva i fackföreningar, sociala rörelser, kvinnorörelsen, miljörörelsen etc.

År 1980 bildades partiet Zutik, genom att trotskistiska LKI och maoistiska MCE gick ihop. LKI hade i sin tur bildats genom delningar av den baskiska självständighetsrörelsen ETA och samarbete med trotskisterna i det övriga Spanien, som då hette LCR. Eftersom de som kom från MCE inte ville tillhöra Fjärde Internationalen kunde inte Zutik göra det, men de har behållit goda kontakter med FI.

Förra året var Herri Batasuna, som förhåller sig till ETA ungefär som Sinn Féin till IRA, på väg att gå under jorden. Detta som följd av en serie våldsamma ETA-attentat som fått tragiska konsekvenser och isolerat Herri Batasuna från stora grupper människor som i och för sig var positiva till den baskiska självständighetskampen.

I det läget valde Herri Batasuna att göra en djärv kursändring. Man utlyste vapenvila och beslutade att försöka samla så många vänster- och självständighetsgrupper som möjligt för att bilda ett nytt alternativ, med sikte på de olika valen 1999.

Detta medförde en politisk öppning, och organisationer som tidigare inte velat relatera till Herri Batasuna kunde ändå börja samarbeta med dem i en gemensam politisk ram. Den nya alliansen fick namnet Euskal Herritarrok, som betyder ”baskiska medborgare”.

– Vi i Zutik kom med i den alliansen ända från början, med målet att delta i den politiska processen och valen.

– Euskal Herritarrok kämpar för att franska och spanska Baskien ska förenas i en suverän, baskisk stat, i ett folkets och arbetarnas Europa. Jag frågar Bikila om inte baskerna ändå har ganska hög grad av autonomi inom Spanien.

– Jo, det är sant att vi har en egen polisstyrka, egen beskattning, och visst självstyre. Men för stor del av det baskiska folket är detta inte tillräckligt. Vi har många år bakom oss av splittring, tvångsassimilering och förlust och degradering av vårt eget språk och vår kultur.

– En demokratisk lösning av den nationella frågan måste innebära att det baskiska folket självt får bestämma om vi vill tillhöra Spanien eller inte.

Vi kommer in på ämnet ETA och deras terroristiska attentat före vapenvilan.

– Man måste förstå ETA som en organisation som bildades under Franco-diktaturen, då väpnad kamp var den mest adekvata kampformen. När demokratin uppnåddes ansåg ETA att förordningen om autonomi inte alls var tillräcklig, och fortsatte den väpnade kampen. Detta genererade allvarliga politiska problem, och avskärmade ETA från stora delar av vänstern.

– Men genom vapenvilan och stödet till fredsprocessen har ETA kommit in på en mycket intressantare politisk väg, som kommer att möjliggöra bredare politisk aktivitet, och att den baskiska ”vänsternationalismen” kan gå framåt.

– De flesta är trötta på den väpnade kampen, precis som på Nordirland. Men det finns fortfarande en stöttesten: De c:a 500 baskiska politiska fångarna, som är spridda över hela Spanien. Först när deras situation löses kan man säga att vi kommit in i en oåterkalleligt ny politisk fas. Då kommer nog ETA aldrig mer anse sig behöva återgå till den väpnade kampen.

Med detta menar Bikila inte att de nationella problemen skulle vara lösta, bara att kampen kan komma att föras på samma politiska nivå som i övriga Västeuropa. Men Bikila är optimist, och största källan till optimism är som sagt den nya alliansen Euskal Herritarrok, som han företräder i provinsparlamentet.

– Inom de närmaste åren kan alliansen bli en enande kraft för det baskiska folket. Grupper, som skrämdes bort av ETA:s våldsstrategi, kommer att kunna ansluta sig till den baskiska kampen. Jag talar om en ny politisk kraft med stark representation inom de fackliga och sociala rörelserna, med kapacitet att utöva sitt inflytande inom arbetarklassen. En ny vänster som är kapabel att enas men samtidigt ha den nödvändiga pluralismen för att acceptera olika strömningars existens.

David Munck

2000

Jörgen Hassler: Bomberna i Baskien

Vågorna dånar in mot stranden. Vatten har en kraft som är svår att föreställa sig, och här är bitvis så strömt att fötterna vill lyfta från sanden, även där vattnet inte går längre än till knäna.

Nedstuckna i sanden, som är mörk av söndermalt skiffer och regn, står gula och röda flaggor. Rött betyder badförbud, gult bada med försiktighet. Eftersom vi inte förstår systemet går vi ut på rött. Badvakten blåser i sin pipa och viftar: vi får bada mitt på stranden, mellan de gula flaggorna, inte där strömmen går ut och klipporna är taggiga vid strandens kanter.

Atlantens vatten är ljummet och salt, och när jag fångar en våg perfekt kroppssurfar jag minst 15 meter i hög fart. Hela tiden övervakas vi av badvakten, visslan tjuter: inte för långt ut, inte för långt åt sidorna. Utanför oss ligger ett stim bodyboardsurfare, innanför har vi en flock ungar i lågstadieåldern.

Vi har just ätit matsäck på slutningen till ett av bergen intill, och i trapporna ner mot stranden skämtar vi om att vi inte får bada på en timme, försöker komma på vad kramp heter på engelska – cramps? – nej det är mycket allvarligare.

Innan vi åker tillbaka till stan, tar vi en fika på ett kafé. H har berättat om restaurangen där hon åt för ett par år sedan, den som drevs av den galna transvestiten, men vi glömmer att gå dit.

Fem dagar senare exploderar en bomb i den lilla baskiska kuststaden. Först rapporterar de att bomben sprängts i centrum, och att en är skadad, men ingen död. Sedan ändras rapporten: bomben hade apaterats på en bil som tillhörde en baskisk fabrikör, och han dödades i explosionen.

Det är en av tre bilbomber den dagen: en dödar fyra ETA-aktivister i Bilbao – enligt uppgift utlöstes den av misstag, en dödade fabrikören och en tredje exploderade utan att någon kom till skada.

Alla bomberna tillskrivs den baskiska separatistgruppen ETA. Antagligen var det de som sprängde dem, även om vi inte kan vara säkra. Den spanska staten har en gedigen historia av antibaskisk paramilitär verksamhet, och det styrande högerpartiet, Partido Popular, har inte gjort sig känt för att använda silkesvantarna mot väpnade baskiska revolutionärer.

San Sebastian är en liten stad, inte stort mer än 200 000 innevånare med omnejder. Innerstaden är vacker, rik och välordnat europeisk. Färgerna är som sanden, ljusst beige, byggnaderna ser ut som sekelskifte. Här och där apostrofer av ohejdad modern och postmodern arkitektur. Framför sig har hon den blåa Biscayabukten, bakom försvinner de gröna Pyrenéerna i diset.

Förorten där vi bor är känd för att vara ful, men vi tycker att den lite kaotiska blandningen av miljonprogramshus och sliten småstadsbebyggelse är charmig, pratar om att här skulle man kunna bo.

A, på vars golv vi sover, säger att det är som en by på landet. Alla vet att hon har utlänningar, giris, på besök. När vi sitter på uteserveringen på baren där A:s inneboende P jobbar kommer grupper av ungdomar förbi och tittar på oss.

A är utbildad undersköterska, men några sådana jobb finns inte. Hon lever på att jobba i fruktdisken i ett snabbköp några timmar om dagen, att arbeta som barnflicka och på att ge massage.

På baskiska heter San Sebastian Donostia. Donostia är den största staden i Lapurdi, en av de sju regionerna i Baskien. Tre av regionerna ligger i Frankrike, fyra i Spanien.

Det baskiska folkets historia är lång, längre än till exempel det svenska. Det var ett av få folk i regionen som hävdade sitt oberoende mot romarriket, goterna och araberna. På 1500-talet delades den mellan Frankrike och Spanien.

Språket, baskiskan, är inte släkt med något existerande språk. Under militärdiktaturen i Spanien var det förbjudet, nu är det tillsammans med spanskan officiellt språk i den spanska delen av Baskien. Det talas av ungefär en tredjedel av innevånarna.

Kulturen är särpräglad: baskerna har egna bollsporter, egna fester, egna traditioner. Den skrivna litteraturen är liten, men det finns en levande kultur av traderade sånger och poesi-tävlingar, där historier förs fram på rimmad vers.

Ursprungligen är det baskiska samhället ett jordbrukssamhälle. Av hävd fick gårdarna inte splittras genom försäljning eller arvsskifte, vilket bidragit till att göra samhället stabilt.

Det skulle ha blivit en solsemester, men det blev det ju inte. Klimatet är svenskt, förutom att vattnet är lite varmare. Jag vet inte om det finns någon baskisk motsvarighet till "uppehållsväder", det är i så fall det ord man borde använda nu: Vi dricker kaffe på en av uteserveringarna på den gamla tjuvfäktningarenan Plaza Constitucion tillsammans med I, O och deras snart ettåriga dotter.

Så här ser dagarna ut: sova till lunch, sega runt ett par timmar, äta frukost/ lunch någon gång mellan två och fyra, gå från bar till bar tillsammans med baskiska vänner en bit in på natten, sen sova igen.

Traditionen är att alla lägger en sedel i en gemensam kassa, sen beställer en för alla. Man dricker en liten öl: "zorrito", kalimotxo (hälften cola, hälften rödvin, rent rödvin dricker man till mat eller om man är alkoholist) eller txakoli, det friska lokala vita vinet. Drycken serveras i vida glas, bartendern håller upp mellan en halv och en deciliter. När alla druckit upp går vi vidare till nästa ställe.

På samma sätt kan man få middag: gå från bar till bar och äta pintxos. Pintxon är en specialitet för Donostia. De står på bardiskarna, tallrikar med små brödbitar med ost, fiskblandningar, skinka, korvar, eller varma champinjoner, olika friterade munsbitar.

Vi lämnar den soliga uteserveringen när ETA-sympatisörerna samlas till demonstration: O går till demonstrationen, I går hem med barnet, vi drar oss mot tågstationen.

I har sagt att pacifisterna ska demonstrera samtidigt, "så det blir nog", säger hon och slår knytnävarna mot varandra.

Stadsdelen är belägrad av kravallpolis, vissa maskerade, alla med röda hjälmar. Att demonstrera till stöd för ETA är olagligt. Trots att vi gått åt andra hållet lyckas vi hamna framför demonstrationen. ETA-sympatisörerna är kanske 400, en högljudd, starkt sammanhållen massa.

Lite senare hamnar vi vid demonstrationen mot våld, en flod av folk, ryst. Vi kan varken se början eller slutet.

ETA föddes 1959 ur EKIN, en grupp som arbetade för rätten att tala baskiska, vilket var förbjudet under Francodiktaturen. De inledde den väpnade kampen ett par år senare.

Under sextioalet utvecklade ETA en marxistisk teori, och själva säger de fortfarande att det är en revolutionär socialistisk organisation, att de kämpar för ett fritt socialistiskt Baskien. Deras politiska gren, Herri Batasuna, har stort inflytande i, ibland kontroll över, fack-

föreningar och sociala rörelser. Det närstående ungdomsförbundet Haika bildades nyligen på ett läger där 20 000 ungdomar deltog.

ETA:s mest uppmärksammade aktion är mordet på Francos förmodade efterträdare tillika Spaniens premiärminister 1973, ett mord som satte igång processen som ledde till att diktaturen föll. Mordet gjorde att ETA:s anseende, som stadigt växt under kampen mot diktaturen, ökade ytterligare.

Processen som ledde fram till att den parlamentariska demokrati som infördes i spanska staten 1975 uppfattades som mycket svekfull, inte bara av stora delar av den baskiska befolkningen, som inte fick den självständighet de kämpat för, utan också av viktiga delar av arbetarklassen i hela Spanien. De sociala landvinningarna var få och inga fascister ställdes inför rätta, tvärtom satt många fascistiska funktionärer där de alltid suttit.

Därför sågs ETA:s fortsatta kamp som positiv principfasthet, särskilt i jämförelse med den övriga spanska vänstern, som passiviserats och desillusionerats av demokratiseringsprocessen.

Att gå på barrundor är inte alltid lätt. Vi går fel, ibland till och med medvetet. Jag tar en whisky inne på Goya. Det är ett ställe ingen vi känner går in på, och där nämner man absolut inte förkortningen som innehåller tre bokstäver.

Att gå rätt, det är att gå på irländska Belfast, på skankande Iguana, eller på vilken som helst av de tiotals barer som har Zapatistaffischer, affischer till stöd för ETA-fångarna, propaganda mot Bacardi (rom-tillverkaren som varit mest drivande för USA:s blockad mot Kuba), affischer för gerillan i Ecuador eller bilder på Che Guevara på väggarna.

Den politiska myllan kring ETA är fertil. Kampen för att få hem deras cirka 500 fångar till Baskien överskuggar mycket, men inte allt. Den paras med solidaritet med andra kämpande rörelser världen över, och framför allt bland ungdomarna, med social kamp. Haikos viktigaste kampanj riktar sig mot Telepizza, en snabbmatskedja som betalar en lön på 32 kronor i timmen, låter pizzabuden köra ut mat med trafikfarliga mopeder och hindrar de anställda från att bilda fackförening.

”Ändå”, suckar H, ”tänk vad de skulle kunna göra om de använde all energi som går åt till fångkampen till andra frågor”. På nästan varje hus sitter en liten banderoll som kräver att ETA-fångarna ska flyttas till baskiska fängelser.

Att ETA var populärt bland radikala arbetare och basker i slutet av 70-talet innebar inte att det var populärt hos den spanska borgarklassen eller hos socialisterna. Polisen och militären har gått hårt fram mot ETA och dess sympatisörer. Mellan 1982 och 1996 arresterade polisen 6 000 personer för samröre med organisationen. För bara ett par år sedan arresterades hela ledningen för Herri Batasuna, samtidigt som en ETA-positiv tidning och en radiostation förbjöds.

Det är inte heller bara ETA som mördar: 119 medlemmar har dödats i polisaktioner. Dessutom har 67 dödats av de paramilitära organisationerna GAL, ATE och BVE. GAL skapades av Spaniens socialistiska regering och finansierades med mutpengar, ATE och BVE skapades av poliser och militärer.

En kväll hoppar vi in i bilar, kör ut i mörkret till en baskisk stadsfest. Det är festsäsong, varje kväll är det fest i någon stad, ibland i flera.

Den lilla staden med det långa, krångliga baskiska namnet är packad med folk. På scenen står ett band med en otrolig bredd: de kan spela baskisk folkmusik, Bob Marley-låtar med engelsk text där sångaren i brist på engelskkunskaper uppenbarligen bara härmar ljuden, Springsteen-rock, pop, punk... I den stora utomhusbaren spelar högtalarna hard core för besökarna i alla

åldrar. Över allt hänger banderoller från Haiko, och framför allt de små banderollerna med kravet på att de baskiska fångarna ska förflyttas till baskiska fängelser. Intäkterna från festen – liksom från de andra festerna, och liksom intäkterna från middagen vi åt på en matlagningsklubb i stan innan vi åkte – går till fångkampen.

Här ute i småstäderna är sympatierna för ETA, och för den revolutionära kampen, fortfarande starka. Här är folk också fattigare än i Donostia. Det sägs att Baskien är den rikaste, mest industrialiserade delen av Spanien. Det är inte riktigt sant: klasskiktningen i området är tydlig, vissa är rika, andra fattiga. Industrierna är mest ett minne – av dem återstår oftast bara betongskelett, glassplitter och rost. Arbetslösheten för kvinnor och ungdomar är 40 procent.

Inne på krogarna är det dans. DJ:n spelar techno och pop, och naturligtvis AC/DC, oerhört populära i Baskien. Det är trångt och varmt och vi dansar i ring, så gott det går. Vi är för många för att köpa dricka åt var och en, i stället köper vi öl och kalimotxo i enlitersglas, som sedan går laget runt.

Trängseln gör att det är oundvikligt att hela tiden krocka med folk på dansgolvet, och det slår mig att i denna region som är synonym med våld, på en fest där den organisation som står för våldet någonstans drar i trådarna, är stämningen avslappnad och glad, helt utan aggressivitet.

Vi kommer till festen vid midnatt. När vi ska ta bussen hem surnar jag till ordentligt, går och fräser att ”vi alltid ska åka så jävla tidigt”. Då är klockan åtta på morgonen.

Under 80-talet urholkades stödet för ETA. Den starka högkonjunkturen gjorde att innevånarna fick det bättre, samtidigt som Baskien fick ett visst oberoende inom den spanska statens ram. Dessutom började folk tröttna på en allt blodigare kamp som inte såg ut att leda någonstans.

Samtidigt förändrades organisationens militära taktik: från att ha mördat fascistiska politiker och hatade fascistiska funktionärer övergick de till att mörda konservativa och socialistiska politiker, folk inom rättssystemet och massmedia, större och mindre kapitalister. Under de femton åren fram till 1975 dödade organisationen 45 personer, under de följande tjugo 570.

Etablissemangen i Madrid vägrade att göra några seriösa försök till överenskommelse med ETA, och organisationen svarade med att vända sig inåt, att lägga allt större vikt vid den väpnade kampen. Det blodiga bombdådet mot stormarknaden Hipercor 1987 krossade solidaritetsrörelsen i resten av Spanien, och liknande dåd har kraftigt försvagat många sociala rörelser i Baskien.

Strategin har sedan 1975 varit att bomba sig till förhandlingsbordet. Det praktiska resultatet är att varit att organisationen har bombat sig allt längre ut i isolering. Det tydligaste tecknet på det var mordet på den unga konservativa politikern Miguel Angel Blanco 1997. Efter att Angel Blanco skjutits gick miljontals spanska medborgare ur alla politiska läger ut på gatorna, under ledning av det fascistanstrukna Partido Popular.

Till sist bara: den baskiska cidern. Den bryggs lokalt, varje bar har sin egen. Den är syrlig, och ska hållas i glaset från tre-fyra decimeters höjd.

Här håller O. Han har ställt ihop fyra glas, och rör sakta flaskan mellan dem, tills det är ett par centimeter dryck i varje glas. Sen ska glaset svepas, innan bubblorna hunnit gå ur drycken. Cidern är kärv och syrlig, den är mycket god, och O är glad att han äntligen hittat några som dricker i hans takt.

Vi dricker, på baskiskt vis utan att skåla, och gör det gärna, därför att O är värd, och därför att han är en vänlig kille. Och det där andra, att han suttit inne 13 år för mord på tre medlemmar i civilgardet, den halvmilitära spanska polisen, tänker man inte så mycket på när man träffar honom.

Hösten 1998 deklarerade ETA en ensidig vapenvila. Målet var att bryta isoleringen, och att nå en förhandlingslösning med Madrid, på grundval av amnesti för fångarna och rätt för den baskiska befolkningen att bestämma sitt eget öde, till exempel i en folkomröstning om självständighet. Modellen för fredsprocessen hämtades från Nordirland.

Isoleringen bröts något – organisationens valfront gick fram, samtidigt som de kunde göra en överenskommelse med de större, borgerliga, baskiska nationalistpartiet PNV.

Men Madrid vägrade i stort sett att prata med ETA. Partido Popular gjorde ett enda halvhjärtat förhandlingsförsök på 14 månader, samtidigt som minst 50 aktivister arresterades under perioden.

Att ETA bröt vapenvilan i januari i år ska ses i ljuset av att PNV blir allt mer intresserat av att Baskien ska utgöra en autonom region i EU, öppen för de multinationella bolagen, att Madrid vägrar prata och att den egna valalliansen är beredd att acceptera mer och mer nyliberal politik för att vara på talfot med PNV.

ETA försöker just nu bomba sig kvar i det politiska landskapet. Effekten kommer antagligen att bli den motsatta.

Jörgen Hassler

2001

V Scheltiens & A Riera: ETA och terrorn i Baskien

”Ett genombrott i kampen mot terrorismen” skrev tidningarna då polisen i höstas fängslade Ignacio Gracia alias Iñaki de Renteria i sydfranska Bidart. Gracia sägs vara den högsta ledaren för ETA:s terrorgrupper.

Strax därefter fängslades ett 20-tal ETA-medlemmar. Generalsekreteraren för regeringspartiet Partido Popular Javier Arenas sa med övertygelse: ”Spanjorerna kan sova lugnare”. Men det dröjde inte länge innan förhoppningarna kom på skam. Bombanslagen är idag tillbaka där de var innan. Och nyligen arresterades ytterligare en hög ETA-ledare, Javier Garcia Gaztelu, alias Txapote.

Varför tycks inte den hårda förföljelsen av ETA ge resultat? Och varför bröt ETA sin vapenvila i december i fjol, efter ett uppehåll på 14 månader?

För två år sen på sensommaren 1998 inträffade en rad händelser, som ingav stora förhoppningar om en annan politik i Baskien än den som rått de senaste årtiondena. Och det skapades en bred valfront, Euskal Herritarrok, (Baskiens medborgare) kring det radikala vänster-nationalistiska partiet Herri Batasuna. Euskal Herritarrok vann sen stort i valet i oktober. Men valet blev inte bara en parlamentarisk vinst för vänstern, det föddes en ny folkrörelse. Fackföreningsfolk, social-, kultur- och idrottsaktiva, välkända personligheter och vänsterpartier anslöt sig. Euskal Herritarrok hade vind i seglen.

Politisk öppning

Den 12 september slöts den banbrytande Lizarrapakten. Alla nationalistiska organisationer av betydelse uttalade sig, med uttrycklig hänvisning till fredsprocessen i Nordirland, för en fredlig och politisk lösning. Och att freden skulle slutas i Baskien under baskers överinseende.

Undertecknarna som var 23 till antalet representerade den befolkningsmässiga och politiska majoriteten i Baskien. De enda som stod utanför var regerings- och högerpartiet Partido Popular (PP) och det socialdemokratiska partiet PSOE. Maktlösa måste de se på när deras

Ajuria Eneapakt som de slutit med Baskiens största parti, det nationalistborgerliga PNV, försvann i töcken. Avtalets underlag ”demokrater” mot ”terrorister” fanns inte längre. Sex dagar efter Lizarrapakten den 18 september hade ETA (Euskade Ta Askatasuna, Baskiskt fosterland och frihet) utlyst sitt eldupphör.

När så Euskal Herritarrok i delstatsvalet den 25 oktober uppnådde en valframgång, som var vida större än Herri Batasunas resultat i de föregående valen, kom centralregeringen i Madrid att ställas mot väggen. Det stora nationalistborgerliga PNV bildade minoritetsregering och hade majoritet i delstatsparlamentet med Euskal Herritarroks stöd. Rikspartierna PP och PSOE ställdes i opposition och det politiska initiativet i Baskien gick Madrid ur händerna. Isynnerhet blev PNV:s undertecknande av Lizarrapakten ett törn i sidan på PP och PSOE.

Bollen låg efter ETA:s eldupphör på centralregeringens planhalva och det förväntades att Madrid skulle vidta positiva steg för fredsprocessen. Isynnerhet väntade man på att centralregeringen skulle göra något åt de 600 politiska fångarna. I Baskien var kravet sen länge att de skulle förflyttas till fängelser närmare Baskien, så att anhöriga lättare kunde besöka dem.

Men centralregeringen i Madrid valde en annan väg – konfrontationen. Fångarna förblev i fängelser långt hemifrån och de som suttit av två tredjedelar av straffet frigavs inte, trots att lagen tillåter det. Inte heller de långvarigt och obotligt sjuka frigavs. Den 9 januari 1999 demonstrerade över 200 000 i Bilbao för kravet på bättre behandling av fångarna. Men från Madrid kom ingen reaktion.

Upptrappning

Till slut kom det signaler från Madrid, men de var allt annat än positiva för en fredsöverenskommelse. Centralregeringen försökte med alla medel att stoppa den politiska process som Lizarrapakten hade igångsatt. Och med aktivt bistånd från vänsterregeringen Jospin (socialdemokrater, kommunister och miljöpartist) i Frankrike.

Trots ETA:s eldupphör intensifierade Madrid sin jakt på förmodade ETA-medlemmar. I mars 1999 nådde arresteringarna en höjdpunkt. Man häktade bland annat chefredaktören för dagstidningen Egin, som underkastats censur sen juli 1998. I Paris arresterades den 9 och 10 mars sex ETA-medlemmar, bland dem José ”Kantauri” Arizkuren som antas tillhöra ledningen.

Det blev allt tydligare att statsministern José-María Aznar hade valt en taktik att provocera ETA. Och att samtidigt samvetslöst knäcka det stora borgerliga PNV-partiet, inklusive den probaskiska majoriteten i delstatsparlamentet. Partido Popular påbörjade en kampanj om att tidigarelägga valen i Baskien. Statsministern Aznar och regeringspartiet PP var inte de enda som anslöt sig till strategin. De kunde räkna med fullt stöd från socialdemokraterna i PSOE, vilket inte var så oväntat.

För när PSOE hade regeringsmakten i Madrid förde de ett smutsigt krig gentemot den baskiska vänsternationalismen. Isynnerhet inom fackföreningsrörelsen mot ”abertzale”, det är fackförbunden ELA och LAB som innehar 61 procent av de fackligt förtroendevalda och som har spelat en betydelsefull roll i strävan efter en fredlig politisk lösning. PSOE använde sig av statliga mordkommandon – de ökända GAL. Även om ett antal höga poliser och en statssekreterare har dömts, slapp den dåvarande statsministern och socialdemokraten Felipe Gonzales undan.

Varken PP eller PSOE har någonsin medgett att baskerna – som exempelvis quebecarna i Kanada – skulle få uttala sig i en folkomröstning om Baskiens och Navarras framtida status inom eller utom Spanien. Man har inte heller uttalat tanken att de baskiska fångarna skulle få flytta till fängelser närmare hemorten eller att centralregeringen skulle underhandla med ETA,

om när de skulle lämna in sina vapen. Det förekom visserligen kontakter mellan Madrid och ETA i maj 1999, men centralregeringen vände strax ryggen till.

Polarisering

Centralregeringens strategi började ge resultat omkring ett år efter ETA:s eldupphör. Trycket att säga upp det ensidiga vapenstilleståndet ökade inom ETA. Företrädarna för en politisk lösning kom i minoritet (eller så var det dem som polisen tog till fånga) och de ”militaristiska” fick överhanden på en ETA-konferens. I november 1999 sa ETA upp sitt eldupphör, eftersom Madrid inte vidtagit några som helst positiva steg för en fredlig lösning. Två månader senare den 21 januari i år exploderade en bilbomb i Madrid och vapenstilleståndet var definitivt slut.

Hur avskryvligt det än är finns det en logik hos ETA, som är parallell med centralregeringens, att snabbt öka polariseringen och tvinga befolkningen att välja endera ETA eller Madrid.

Men med mordet på Fernando Buesa, som var gruppordförande för PSOE i det baskiska delstatsparlamentet, blev det tydligt att befolkningen i Baskien inte längre var för ett väpnat motstånd. Och det var lika klart att fredsprocessen och den enade vänstern i Baskien tvingats upp på åskådarläktare. Valfrontens ’moderparti’ Herri Batasuna vände bort blicken och underlät att fördöma terrordåden. Izquierda Unida (vänsterpartiet) drog sig ur Lizarrapakten. Det vänsternationalistiska Batzarre i Navarra meddelade att de inte längre deltog i valfronten Euskal Herritarrok så länge ETA fortsatte sin väpnade strid. PNV vägrade likaså att längre vara en del av pakten. Den tid då den baskiska folkrörelsen bredde ut sig och nådde nya anhängare och man höll konferenser med deltagare från baskiska kommuner i både Spanien och Frankrike var nu ett minne blott.

Reservoar

Samtidigt slog centralregeringens syn igenom i massmedia, inte bara i Spanien utan också internationellt. Journalister tog över centralregeringens tongångar; vapenstilleståndet var bara skådebröd från ETA för att få andrum att reorganisera och beväpna sig. I budskapet låg naturligtvis taktiken att undervärdera det framsteg som vänsterns enhet varit, för att åstadkomma en hållbar politisk och fredlig lösning. Man ville följaktligen få folk att tro att det inte skulle finnas någon skillnad mellan vänstern i valfronten Euskal Herritarrok och det beväpnade ETA. Eller med statsminister Azars ord, ”ETA och bihanget”.

Men det vore ett grovt politiskt och moraliskt misstag att falla för regeringspropagandan och dra ETA, Herri Batasuna och Euskal Herritarrok över en kam. I verkligheten förekommer det en mycket kraftig kritik mot ETA:s väpnade kamp och vänstern har reorganiserat sig.

Lika politiskt ödesdigert vore det att godta tanken på en polisiär seger över ETA.

För det vore att abstrahera en verklighet, där längtan efter självständighet är en realitet för baskerna. Det är denna längtan, som på grund av centralregeringens politik förvandlats till frustration, som göder ETA med en outtömlig reservoar av nya kämpar. De uppstår bland radikala ungdomar i kale borroka - gatustriderna.

När en ETA-medlem stupat förvandlas begravningen till en massdemonstration för hela bygden. Vi kunde se det i begravningen av Patt Rementería. Det är då man får höra: ”Vi är inte ense med ETA:s tillvägagångssätt, men han var en son som slogs för sitt folk”. Ett faktum som den internationella pressen tiger om.

Den väg som ETA har valt leder till politiskt självmord och det hotar också det legitima kravet på politisk självständighet för Baskien. Det är således av yttersta vikt att kraftfullt ta avstånd från ETA-strategin.

Men det avståndstagandet ska inte vändas mot de spanjorer som tar avstånd från våldet, när de tågar i demonstrationståg vars främsta led flockas av ledare från PP och PSOE. Däremot bör vi lika klart och kraftigt, som vi tar avstånd från den individuella terrorismen, erinra varje demonstrant om att "ett folk som förtrycker ett annat folk kan aldrig själv vara fritt".

Vincent Scheltiens & Ataulfo Riera
Översättning *Per-Erik Wentus*

José Ramón Castanos: ETA har överträffat sej självt

Den gångna sommarens kampanj har varit den blodigaste och mest egenmäktiga i organisationens historia.

Inte så mycket när det gäller "kvantitet" (mängden dödade) – av sammanlagt 792 offer under de sista 30 åren har "endast" 12 dödats sedan vapenvilan bröt samman – som när det gäller "kvaliteten". Jag sätter citationstecken runt ordet "kvalitet" eftersom det naturligtvis är opassande när vi talar om människoliv.

Men det är ändå så att den politiska effekten blir olika beroende på vilka som dödas. När ETA tidigare valde sina offer bland statsapparatusens funktionärer (soldater, poliser och medlemmar av Guardia Civil) så fick man lätt stöd eller åtminstone en kritisk förståelse från betydande delar av den baskiska nationalistiska rörelsen.

Nu är det enda målet som finns kvar "socialisering av smärtan". (Med detta menar ETA att det inte enbart är de nationalistiska baskerna som ska lida genom att ha sina släktingar och kamrater dömda till långa fängelsestraff eller dödade. ETA:s så gott som enda krav under vapenvilan var fångarnas förflyttning till fängelser i Baskien. Översättarens anm.)

Den typen av attacker som nu genomförs har inget stöd ens hos kärntrupperna inom den nationalistiska rörelsen. Efter vapenvilans upphörande finner man de "utvalda målen" främst bland civila; valda politiker från Partido Popular (högerpartiet), socialdemokratiska ledare och t. ex företagare med anknytning till det borgerliga baskiska nationalistpartiet PNV. Ord-föranden för arbetsgivarorganisationen i Gipuzkoa, Korta, hade varit inblandad i försöken att samla olika baskiska riktningar för en plan för självbestämmande (den s.k. Lizarrapakten).

Andra offer för ETA:s terror har varit journalisten Lacalle med en bakgrund som politisk fånge under Francotiden och Gipuzkoa-provinsens guvernör Jauregui, en gammal vänsteraktivist som under sin tid i inrikesdepartementet gjorde sej känd för sin kamp för att bekämpa och avslöja GAL. Han var också en anhängare av att genom förhandlingar lösa den baskiska frågan.

(GAL var en högerextrem terrororganisation som mellan 1983 och 1986 mördade 27 baskiska nationalister. Idag vet man att GAL var organiserad av höga spanska polisbefäl och även av politiska funktionärer ända upp på regeringsnivån. Många tvivlar på den socialdemokratiske f.d. regeringschefen Felipe Gonzales när han bedyrar att han inte var själv inblandad. Själva dödandet utfördes av betalda mördare från franska, italienska och portugisiska fascistorganisationer och av yrkesmördare från Marseilles kriminella undre värld. En historia att hålla i minnet när den spanska regimen idag försöker spela det demokratiska offret. Övers anm.)

Ett djupt förfall

Det baskiska samhället förstår varken ETA:s handlingar eller skälen till dem. Majoriteten står handfallna inför organisationens politiska förfall. De negativa konsekvenserna för hela folket är uppenbara och man kan inte förstå denna politiska dårskap.

Det står emellertid klart att ETA:s avbrytande av vapenvilan hade en av sina orsaker i att PNV, inte utan orsak, vägrade att underordna sej ETA:s krav att en Baskisk National-

församling för alla sju baskiska provinser skulle upprättas, oavsett vad befolkningsmajoriteten tyckte. Det står också klart att morderna på medlemmar i PP (högern) och PSOE (socialdemokraterna) förstör alla möjligheter att genom en dialog förhandla fram en lösning på den baskiska frågan.

Återupptagandet av väpnade aktioner blåser liv i alla rörelser som är fientliga till den baskiska nationalismen, och i den allmänna opinionen inom den spanska staten kommer Baskien och baskisk nationalism att identifieras med våld och terror. Det politiska nätverk som knöts samman genom Lizarra-pakten för att nå en majoritetsöverenskommelse för ett nationellt oberoende har slitits sönder. Försöken att förnya den baskiska vänstern har förvandlats till grus.

Eftersom ETA påstår sej vara vänster innebär deras mordkampanj ett självmord för vänstern. De framställer vänsterns mål som perverterade.

Man måste i det här läget ställa sej frågan om ETA på något sätt överhuvudtaget kan betraktas som någon form av vänster. Ingen tvekar om att så tidigare var fallet, men allt pekar på att den nya generationens kommandoledares politiska kultur inte utan reservationer kan sägas ha något med vänsterns traditionella politiska värden att göra.

De ETA-ledare som bröt vapenvilan var inte de samma som proklamerade den. Den äldre kadern som var formade i kampen mot Francodiktaturen och under de första åren av demokratisering, har fått ge plats åt en generation med en annan kultur. I deras tankevärld är allt tillåtet i politiken, och ofördelaktiga styrkeförhållanden kan justeras med terror.

De strävar inte efter att vinna en majoritet i samhället för sitt program, utan snarare efter att skapa en rädsla inom den majoritet som är emot dem, och därmed neutralisera denna. Denna generation är skolad i de maskerade kommandogruppernas ("kale-borroka") kamp och i en dyrkan av ETA. De agerar som ett självutnämnt avantgarde för det baskiska folket. Deras ideologi, ofta en reaktionär blandning av stalinism och fundamentalistisk nationalism reser frågan om hur man överhuvudtaget ska karaktärisera organisationen.

Den baskiska vänsterns självmord

Den baskiska vänsterns medlöperi i förhållandet till ETA är den mest negativa faktorn i den situation där vi befinner oss. Inför ETA:s degenerering intar den baskiska vänstern samma attityd som många kommunister gjorde när Sovjetunionen genomgick sin stalinistiska degenerering. I privata samtal kan man framföra kritik, men den framförs inte öppet. Detta för "att inte hjälpa fienden". Detta trots att de tidigare engagerat sig för att få slut på våldspiralen, öppna för en ny process och ställa vänstern på fötter.

Vi medlemmar i Zutik har tillsammans med andra vänsterkrafter och sociala rörelser varit inblandade i kampen för att öppna denna process. De andra vänsterledarnas medbrottslighet i förhållande till ETA:s förfall förhindrar ett vidare samarbete. Varför böjer de sej för ETA:s diktat? Återigen kan jämförelsen med stalinismen göras. Svaret är rädsla. Rädsla för en organisation som blandar ihop alla som kritiserar den med fienden. Rädslan för att bli betraktad som förrädare. Rädslan för att splittra rörelsen. Allt detta leder till en fruktansvärd kris inom vänsterns ledning som tömmer organisationen på dess basmedlemmar.

Och till en enorm trötthet hos dem som i denna situation mot alla odds försöker få ett slut på våldet.

José Ramón Castanos
Representant för Zutik inom Euskal Heritarrok
Översättning: Peter Widén

Peter Widén: Den baskiska nationalismen

Den organisation som idag heter ETA (Euskadi ta Askatasuna = Baskien och Friheten) bildades 1952. Men den baskiska nationalismen är naturligtvis äldre. Som politisk rörelse i modern form daterar den sej till 1800-talets slut. De baskiska provinserna i den spanska staten hade efter 1800-talens inbördeskrig (de s.k. carlistkrigen) förlorat den form av autonomi man tidigare haft.

Man hade stört med sina egna lagar, inte haft plikt att delta i krig som inte direkt berörde provinserna och Spanien hade inte haft rätt att ta upp tullar vid varuinförsel från utlandet till Baskien. Å andra sidan hade det funnits en tullmur mellan de Baskiska provinserna och Spanien. Denna förändring var dock inte helt negativ för den baskiska borgarklassen. Spanien hade blivit en allt viktigare marknad för den baskiska industrin som stod för en mycket stor del av järn och stålindustrin inom den spanska staten. Den snabba industriella utvecklingen i Baskien innebar också en stor immigration av fattiga arbetare från övriga Spanien.

Det är i denna situation som Sabino Arana initierar den baskisk-nationalistiska rörelsen och 1895 bildas Baskiska Nationalistiska Partiet, det parti som fortfarande är det dominerande i Baskien. Arana gjorde måhända en viktig kulturell insats för det baskiska språket och kulturen. Han designade t.ex. den flagga som än idag används. Men den politik han stod för var i långa stycken djupt reaktionär.

Själv som till en rik industriägare var han i grunden borgerlig. Han utvecklade en föraktfull attityd till de från övriga Spanien invandrade arbetarna. Han använde det öppet främlingsfientliga uttrycket "maketos" om dem, och hävdade att det var en baskisk plikt att gifta sej med en bask och han såg fram mot den dag ingen spanska talades i Baskien. En bask var för Sabino Arana en person vars morföräldrar och farföräldrar alla var basker med baskiska som första språk.

Han var fanatiskt klerikal, d.v.s. för en politik hårt knuten till den katolska kyrkan. Han hatade liberalismen och socialismen. När han öppet tog ställning för USA i det spansk-amerikanska kriget i vilket Spanien förlorade Kuba fängslades han. Sjuklig dog han blott 38 år gammal 1903. Hans änka, en bondflicka som han gift sej med för hennes rasrenhets skull gifte om sej med en spansk polisman. Så kan det gå.

En effekt av den nationalistiska rörelsen var i alla fall upprättandet av baskiska skolor, sk. fikastolas. Baskiska familjer började skicka sina barn till dessa, och en sådan elev blev José Antonio Aguirre, som till en chokladfabrikör. Populär fotbollsspelare i Atletico Bilbao avancerade han under 20-talet i den baskiska rörelsen och från att ha varit ledare för PNV:s ungdomsförbund valdes han till partiledare.

Aguirre var katolik men förordade inte den klerikalism och fanatism som Arana stått för. Aguirre delade inte heller Aranas rasresonemang. Någon verklig uppgörelse med Aranas ideologi kom dock inte till stånd. Man förträngde helt enkelt hans mest obehagliga sidor.

Aguirre vägrade att 1931 gå med på ett förslag från den monarkistiska rörelsen om att samarbeta i en statskupp mot republiken. Baskerna skulle i gengäld få upprätta sina gamla lagar. Han knöt istället sina förhoppningar till republiken. När Franco började sitt fascistiska militäruppror 1936 ställde sej Aguirre på republikens sida. Baskien fick långtgående friheter men inte den autonomi som PNV hade på sitt program.

Fascisterna satte in alla krafter för att krossa den baskiska regeringen. Den klassiska huvudstaden Guernica terrorbombades och efter nio månaders existens föll PNV-regeringen. Regeringen gick i exil i USA och Franco släppte loss en terror mot den baskiska

nationalismen som varade långt in på 40-talet. Under många år sköts dagligen baskiska fångar i fängelserna. Språket förbjöds och utövande av det bestraffades.

Efter andra världskriget var Aguirre övertygad om att de allierade efter att ha krossat fascismen i Tyskland och Italien måste göra slut på den i Spanien också. Invasionen kom dock aldrig. Aguirre fortsatte att förlita sej på USA och 1947 lät han upplösa de väpnade styrkor som exilregeringen fortfarande hade under sitt befäl i Frankrike. Dessa styrkor hade gjort viktiga insatser mot tyskarna i Frankrike. (Nu var många ledare bosatta på den franska sidan gränsen i de tre fransk-baskiska provinserna. Baskien består av sju provinser. Inom den spanska staten Biskaya, Guipuzcoa, Alava och Navarra. I den franska staten; Labourd, Basse-Navarra och Soule)

Beslutet att lägga ner planen på väpnad aktion och istället förlita sej på amerikanska påtryckningar och diplomati väckte förbittring särskilt bland yngre nationalisterna.

När så USA ingick en militärpakt med Francos fascistregim 1953 ledde det till att många ungdomar insåg att det gamla gardets politik inte skulle leda till något. ETA hade bildats av ungdomar från medelklassen redan 1952. Från början hette organisationen ATA (Aberri ta Askatasuna = Hemland och Frihet). 1959 bytte man till ETA. Organisationen hade nämligen bildats av ungdomar från Guipuzcoa som inte hade tänkt på att ata på Biskayadialekt betyder "anka"!

ETA bildades inte som en politisk rival till PNV. När t.ex. Aguirre plötsligt avled 1960 hyllades han av ETA. Nej, organisationen var ett instrument för intellektuella för att främja det baskiska språket och litteraturen. "Vi var småbourgeoisens barn" förklarade en av dess grundare José Luis Alvares, mer känd under sin pseudonym Txillardegi. Txillardegi skulle aldrig klarat Aranas rasmässiga krav, hans farfar kom från Madrid.

ETA gjorde på 60-talet definitivt upp med Aranas ideologi och började röra sej snabbt mot vänster. En bask är den som bor i Baskien och talar baskiska menade man. T.o.m. den som inte behärskade baskiska kunde få räkna sej som bask menade ETA. Deras bristande språkkunskap beror ju på att de är ett offer för Francoismens förtryck av det baskiska språket.

Några bombattentat mot materiella mål genomfördes under 60-talet. Regimens svar blev hårt. Men det skulle dröja till 1968 innan människoliv började utkrävas i kampen mellan ETA och regimen. I juni detta år föll ETA:s mest kände ledare Txabi Etxebarrieta för polisens kulor efter att han själv dödat en Guardia Civil-konstapel. (Guardia Civil var den kår som Franco utvecklat till ett terrorinstrument för att slå ner allt vad fackliga, socialistiska eller nationalistiska tendenser hette.)

Men då hade ETA redan på sin femte kongress 1967 hunnit definiera sej som en "baskisk socialistisk nationell befrielse". Aranas "Jaungoikua eta Lagizarra" ("Gud och de gamla lagarna" ersattes med "Iraultza ala hjl!" ("Revolution eller död!" lånat från den kubanska revolutionen).

När ETA:s fängslade medlemmar vid Burgosrättegången 1970 mötte dödsdomarna med patriotisk sång innebar det en signal till den baskiska befolkningen. Franco vågade inte verkställa avrättningarna. Strax före hans död 1975 genomfördes de sista avrättningarna i Spanien. Fem motståndsmän, bland dem två medlemmar från ETA, arkebuserades. Men ETA skördade också liv på fascistisidan. Det mest kända fallet är Francos närmaste man Carrero Blanco som sprängdes i luften i Madrid 1973.

Efter fascismens fall har Baskien i omgångar tillerkänts ett begränsat självstyre. Men befolkningen har inte fått ta ställning till frågan om nationellt oberoende. Visserligen finns det en baskisk polis, men det hatade Guardia Civil finns också på plats. ETA:s våld har fortsatt,

liksom regimens. Mellan 1978 och 1980 dödade olika högergrupper 35 baskiska nationalisterna och mellan 1983 och 1986 rasade GAL:s terror.

Men även ETA kom i den dödsspiral som nu satts igång att mer och mer förvandlas till en organisation för vilken kamp betydde väpnade aktioner.

1978 hade emellertid veteranen Telesforo de Monzón, under inbördeskriget minister i Aguirres regering, brutit sej ut ur PNV och bildat det radikala Herri Batasuna. HB brukade betecknas som ETA:s politiska gren.

Under åren efter fascismens fall har tusentals och åter tusentals baskiska nationalisterna arresterats. Inte alls bara ETA-medlemmar. Tortyr har varit legio i de spanska fängelserna under denna tid. När ETA proklamerade sitt eld upphör hade man i princip ett enda krav; De baskiska fångarnas förflyttning till fängelser i Baskien. Idag sitter de långt från sina familjer, t. ex. på Kanarieöarna. Den borgerliga Aznarregeringen vägrade konsekvent att möta ETA på denna punkt.

Så bröts slutligen vapenvilan och ETA började sin mordvåg på Guardia Civil-konstaplar och högerpolitiker.

Många har spekulerat om varför Aznar vägrade gå med på detta ETA-krav. Alla bedömare menar att våldsspiralen skulle kunnat brytas då. Ett svar tror jag kan vara att den spanska högerledningen kallblodigt anser sej tjäna på den här utvecklingen. De kan stämpla den baskiska nationalismen som terrorism, och för första gången kan Francos arvtagare, Aznars Partido Popular, leda massmobiliseringar och framstå som offret.

Genom att arresteras hela den gamla ETA-ledningen öppnade man för det generationsskifte som skett inom ETA och som lett till organisationens förfall till en ren terrorgrupp.

Alla revolutionära socialisterna måste idag utan minsta tvekan fördöma ETA:s verksamhet, men det är också vår plikt att peka på den spanska regimens dödande, fängslande och torterande och på Aznars otvetydiga ansvar för att inte ta vara på ETA:s ensidiga vapenvila, utan tvärtom genom sitt agerande framprovocera den nuvarande situationen.

Peter Widén